

Tíz év tükre illúziók nélkül

■ 1997-ben, a gyermekvédelmi rendszerváltás évében számos várakozást fogalmazott meg a szakma a családjukból kiemelt gyermekek legjobb érdekének érvényre juttatása érdekében. Ezek között az egyik, ha nem a legfontosabb, illúzióktól sem mentes felismerés volt a gyermekek családi nevelésének előtérbe helyezése, azaz a gyermekvédelmi szakellátásba utalt gyermekek nevelőszülői családokba helyezésének preferálása. A szakma természetesen felismerte, hogy a nevelőszülőség korábbi formái, illetve a nevelőszülők képzésének hiánya milyen veszélyeket hordozhat magában. Ezért hosszú és heves viták után a felkészítés kérdésében konszenzus született. Így ma már nem kérdés, hogy nevelőszülői feladatra csak egy alapos kiválasztási, felkészítési folyamaton átesett és a törvényi előírásoknak megfelelő feltételekkel rendelkező személyek kaphatnak nevelőszülői tevékenységre működési engedélyt, mely feltételeket háromévente, kötelező érvénnyel felül kell vizsgálni. E szigorú feltételekkel egy időben a gyermekek ellátását biztosító pénzeszközök (nevelési díj, külön ellátmány, családi pótlék) egységesen, törvényben kerültek garantálásra, megszüntetve ezzel a korábbi, rendkívül igazságtalan megoldásokat, valamint mind a hagyományos, mind a hivatásos nevelőszülők esetén meghatározásra került a nevelőszülő munkájának ellenértéke, a nevelőszülői díj is. A hivatásos nevelőszülők 360 órás képzése lehetővé tette a nevelőszülőségnek mint szakmának a bekerülését az Országos Képzési Jegyzékbe.

E fejlődés eredményeként a nevelőszülőség professzionális tevékenységgé vált, és a nevelőszülő a gyermekvédelmi szakemberek közösségének egyenrangú tagja lett.

Komoly reményeket tápláltunk a tekintetben, hogy a gyermekvédelem állami monopóliumának törvényi megszüntetése következtében a szakellátáson belül elsősorban nevelőszülői hálózatok létrehozásában fognak civil, egyházi szolgáltatók megjelenni. Sajnálatos módon ezt a várakozást az elmúlt 10 év egyelőre megcáfolta, mert a fővárost és az agglomerációt leszámítva jelentős civil szolgáltatók nem jelentek meg az országban. Ennek okairól, reményeink szerint, az itt publikált írások eligazítást adnak.

A változtatás lázában szinte kivétel nélkül úgy gondoltuk, hogy lesz majd kellő számú, és megfelelően felkészíthető jelentkező a nevelőszülőiségre, és ily módon a bekerülő gyermekek zöme nevelőszülői családba kerülhet. Az intézményes elhelyezés fokozatos elsorvadását jósltuk, azt gondolva, hogy csak a legspeciálisabb szükségletű gyermekek kerülnek majd gyermekotthoni elhelyezésre.

Azonban az eltelt évtized egyértelművé tette, hogy Nyugat-Magyarországon, illetve a fővárosban csekély az érdeklődés a nevelőszülőiség iránt, míg a fővárosi agglomeráció, illetve a keleti megyék sikeresebben toboroznak és alkalmaznak nevelőszülőket. A magyarázatok feltárása átfogó elemzést igényelne, de vélhető, hogy a lakásszerkezetben, a foglalkoztatottság mértékében, és talán a háború előtti hagyományokban keresendők az alapvető okok.

A kezdeti eufóriát túlélve, illetve a sikertelennek mondható elhelyezésekből levont tanulságok alapján világossá vált, hogy a nevelőszülőiség, a nevelőszülői elhelyezés nem minden korosztálynak, és nem minden típusú problémával küzdő gyermeknek megfelelő. A nemzetközi irodalomból szerzett ismereteinkkel összhangban állnak saját tapasztalataink, miszerint elsődlegesen a 0-12 éves korosztály számára biztosít adekvát elhelyezést a nevelőszülő. Figyelemmel a beáramlási adatokra, amely az utóbbi években a 12 év feletti korosztály túlsúlyát mutatja, nem hagyható figyelmen kívül a gyermekotthoni elhelyezés szükségessége, differenciálódó, specializálódó formáival. Így véleményünk szerint az országosan tapasztalható, közel 50-50%-os nevelőszülői, gyermekotthoni elhelyezési arányok közelítik az optimumot. Minden olyan megyei, fővárosi szakszolgáltatás, ahol valamelyik elhelyezési forma dominanciája, túlsúlya tapasztalható, küszködik a gyermek igényeinek megfelelő gondozási hely kijelölésével.

Az évek során komoly tapasztalatokra tettünk szert a tekintetben, hogy önmagában a nevelőszülőiség, illetőleg a nevelőszülő gyerekszeretete kevés a sikeres gondozáshoz. Meg kellett tanulnunk, hogy a gyermek előlétele, korábbi szocializációja, családja kulturális hagyományai alapvetően befolyásolják a nevelőcsaládba történő beilleszkedését, illetve az onnan való hazagondozását, vagy átgondozását örökbefogadó családba.

Az ebben a lapszámban bemutatkozó civil szolgáltatók eltérő megközelítés-módjai jól példázzák, hogy mennyire differenciált eljárást tudna ez az elhelyezési forma biztosítani - alkalmazkodva a családok és gyermekek szükségleteihez -, ha országosan nagy számban jöttek volna létre civil szolgáltatók. Az írásokban jól nyomon követhető az egyes szervezetek fejlődéstörténete és olykor a létükért folytatott „élet-halál harc”.

Magunk is részesei voltunk a folyamatnak, amelynek során az általunk működtetett „állami hálózathoz” sorra váltak ki és alakultak meg a civil szolgáltatók. Nem titkoljuk, hogy kezdetben nem volt felhőtlen a viszonyunk, kölcsönösen voltak sérelmeink egymással szemben, de állíthatjuk, hogy hamar sikerült ezen túllépnünk és mind a gyermekek civil hálózatokba történő elhelyezésében, mind pedig a szakmai együttműködésben korrekt kapcsolatot alakítottunk ki.

E tematikus szám gondolata is a Fővárosi TEGYESZ által közel két évvel ezelőtt kezdeményezett, és negyedévente összeülő Civil Fórumon fogalmazódott meg. A fórumon a Fővárosi és a Pest megyei Szakszolgálat és a velü(n)k munkakapcsolatban lévő civil szolgáltatókkal tartunk szakmai érdekegyeztetést. Az eddigi működés során civil és önkormányzati nevelőszülői hálózatok közösen fordultak minisztériumi állásfoglalásért, javasoltak jogszabály módosítást, nyújtottak be fellebbezést, vitattak meg szakmai kérdéseket, és nem utolsósorban az egyes alkalmak során a helyszínen ismerték meg egymás tevékenységét. Pozitívnak ítélnéljük, hogy ma már a vitás kérdésekről, a problémáinkról ezeken a fórumokon nyíltan és a gyerekek érdekét szolgáló megoldást keresve tudunk egymással beszélni. Megszűnt az egymással való rivalizálás és a másik hibáinak, tévedéseinek hangsúlyozása, az egymás szakmai anyagaira adott reflexiók is indulattól mentesek.

Bízunk benne, hogy az itt megjelenő írások bizonyítékát adják annak, hogy a nevelőszülői területen dolgozó szakemberek, füg-

getlenül a működtetőtől, a gyermekek és családjaik szolgálatában a legjobb megoldásokra törekedve, a folyamatosan változó igényekhez igazodva próbálnak alkalmazkodni, és együttműködni.

A nevelőszülői hálózatot működtető civil szervezetek döntően a „közép-magyarországi

régióban” dolgoznak. A régió két szakszolgálata a szervezetekkel való együttműködéssel bizonyítja, hogy szükséges és lehetséges a megyehatárokon túlmutató gondolkodás, ha az ellátás szervezésének, racionalitásának, a gyerekek és családok érdekeinek ez felel meg. Az érdekek és a szakmai értékek szembeállása nem feloldhatatlan. Hosszú (érdek)egyeztetéssel az értékek is megőrizhetők, a kölcsönös tiszteltre pedig mindannyian méltóak vagyunk.

Molnár László – Radoszáv Miklós